

JAN SIENKIEWICZ
Lublin

PRZYSŁÓWKI ODZAIMKOWE Z SUFIKSEM *-AMO W JĘZYKU ROSYJSKIM DRUGIEJ POŁOWY XVII WIEKU

Przysłówki zawierające rdzeń zaimkowy i sufiks zaliczane są do grupy najstarszych przysłówków odzaimkowych¹. Istnieje pogląd, iż w przysłówkach typu *камо* występuje indoeuropejski sufiks *-mo. Na przykład A. Koniewiecki pisze: „В составе наречий данного типа почти все исследователи выделяли два компонента – *ka-mo, *ta-mo, *sē-mo и т. д.”². Zdaniem innych językoznawców można mówić o istnieniu prasłowiańskiego sufiksu *-āmo, który tworzył odzaimkowe przysłówki miejsca: *k-amo ‘dokąd, gdzie’ (pytajne), *j-amo ‘dokąd, gdzie’ (względne), *on-amo ‘w onym miejscu, tam’, *t-amo ‘w tamtym miejscu’, *s-ěmo ‘tu’. Po zaniku samogłoski wygłosowej w języku staropolskim funkcjonowały przysłówki miejsca *kam*, *jam*, *onam*, *tam*, *sam*³. Według A. Koniewieckiego to „Затемнение компонентов, составляющих наречия на –мо, делало возможным выделение общей для всех этих наречий части –амо (-ямо), которая могла быть употреблена в качестве суффикса, вносящего в новое слово пространственное значение”⁴. Omawiane przysłówki funkcjonowały w języku prasłowiańskim. Zanik niektórych zaim-

---

¹ W. Cyran, *Przysłówki polskie. Budowa słowotwórcza*, ŁTN, Łódź 1967, s. 18; por.: A. В. Даневич, *Некоторые особенности словообразования в языке русских повестей второй половины XVII века*. Киев 1958, s. 55.

² А. Коневецкий, *Еще о некоторых русских местоименных наречиях пространственного значения*. w: (Kalbotyга) „Языкознание”, 24(2)(1973), s. 23; por. też: *Этимологический словарь славянских языков. Праславянский лексический фонд*, Выпуск I (А – *besedlívъ). Под ред. члена-корреспондента АН СССР О. Н. Трубачева, Изд. „Наука”, Москва 1974, s. 71.

³ Szerzej o tym pisze: W. Cyran (dz. cyt., s. 22).

⁴ Коневецкий, *Еще о некоторых русских местоименных наречиях*, s. 33.

ków wskazujących wpłynął również na zanik przysłówków odzaimkowych w dziejach poszczególnych języków słowiańskich.

Przysłówków tego typu w historii języka rosyjskiego zachowało się bardzo mało. Według A. Koniewieckiego w historii języka rosyjskiego istniały takie przysłówki zakończone na *-мо*, jak: *камо, никамо, нѣкамо, камъ, ямо, амо, само, сѣмо, сѣмъ, тамо, тамъ, онамо, овамо, инамо, всямо, другоямо, обоямо, четверямо*. Z tych przysłówków w wieku XIX i XX używane było tylko *тамъ*⁵. Również N. W. Czurmajewa przytacza przysłówki zakończone na *-амо (-ямо)* poświadczone w tekstach staroruskich i starorosyjskich: *инамо, камо, овамо, сѣмо, семо, тамо, тама* oraz *другоямо, всямо, одинамо*⁶. Jej zdaniem przysłówki tego typu w języku „książkowym” mogą pojawiać się i po wieku XVII, „wcześniej” natomiast przestają być używane w języku potocznym, „żywym”. Współczesny język rosyjski zachował *там* oraz *там и сям*⁷.

Przysłówki zakończone na *-амо* funkcjonowały w różnych odmianach języka rosyjskiego drugiej połowy XVI i początku XVII stulecia: *камо* (10) Т (*Временник Ивана Тимофеева*) 412, И. IV (*Послания Ивана Грозного*) 32, Каз. лет (*Казанская история*) 153, Пересв (*Сочинения И. Пересветова*) 142; *овамо* (11) К (*Сочинения князя Курбского*) 418, Ин. ск. (*Так называемое Иное сказание*) 114, И. IV 23, Каз. лет 155, Ст (*Стоглав*) 106; *онамо* (6) Т 322; *семо* (9) К 340, Ин. ск. 50, Т 401, И. IV 23, Каз. лет 138, Пал (*Сказание Авраамия Палицына*) 186, Ст 106; *там* (37) К 238, И. IV 250, Писк (*Пискаревский летописец*) 67, Дом (*Домострой*) 34, Суд (*Судебник 1589 г. Пространная редакция*) 378; *тамо* (225) К 190, Каз. лет 121, И. IV 198, Дом 53, Пересв 164, Ст 340, Гр (*Духовные и договорные грамоты великих и удельных князей XIV-XVI вв.*) 429⁸.

W badanych przez A. Daniewicz opowieściach XVII wieku z sufiksem *-мъ (-мо)* poświadczony tylko przysówek *тамо* w *Повести о Савве*

⁵ Т е н з е, *Словообразование наречий*, ВГПИ, Вильнюс 1976, s. 54.

⁶ Н. В. Ч у р м а е в а, *История наречий в русском языке*, изд. „Наука”, Москва 1989, s. 66-67, por.: *Индекс a tergo do Materiałów do słownika języka staroruskiego I. I. Srezniewskiego*, opracowały w Zakładzie Słowianoznawstwa PAN I. Dulewicz, I. Grek-Pabisowa, I. Maryniak, pod kierunkiem A. Obrębskiej-Jabłońskiej, PWN, Warszawa 1968, s. 217-218.

⁷ Ч у р м а е в а, dz. cyt., s. 67.

⁸ А. А. Г р у з б е р г, *Частотный словарь русского языка второй половины XVI-начала XVII века*. Пермь 1974, s. 191, 262, 266, 382, 418.

Грудцыне (*Opowieść o Sawwie Grudcynie*), pisanej językiem archaicznym. Inne formy (камо, семо, овамо) w języku opowieści nie występują⁹. Zarówno w *Grammatica Russica* H. W. Ludolfa, jak i w gramatyce M. Łomonosowa podawana jest tylko forma там¹⁰. Tę postać przysłówka znajdujemy w języku dialogów, w „rozmówkach” XVII stulecia. Przykłady: Говорать что тамъ страшно холодно. Где лѣсовъ много тамъ огонь мало стоять¹¹; Батюшко, аз не мог скорѣ тово ит’ти, много там людей было, а я все бѣгъ¹².

Potraktowane zostały jako słowotwórczo podzielne niektóre z omawianych przysłówek w *Gramatyce historycznej języka rosyjskiego* pióra F. Buszajewa. Zdaniem tego językoznawcy od rdzeni zaimkowych т-, с-, ов- przy pomocy sufiksu -м utworzone zostały przysłówki miejsca та-мъ, ся-мъ oraz cerkiewnosłowiańskie, jak zaznacza, ова-мо¹³.

Przedmiotem analizy niniejszej pracy są przysłówki odzaimkowe zakończone na -амо, funkcjonujące w tekstach literackich, urzędowo-kancelaryjnych i epistolarnych drugiej połowy XVII stulecia. Badane teksty pochodzą z różnych terenów Rusi Moskiewskiej, prezentują różne odmiany językowo-stylistyczne języka rosyjskiego tego okresu. Przykłady (z większą frekwencją niż 2) przedstawione są w wyborze, z podaniem w nawiasie frekwencji obejmującej cały badany materiał. Cytaty zachowują pisownię stosowaną przez wydawców tekstów.

Język badanych tekstów zawiera niewielką liczbę omawianych przysłówek. Są to: камо, овамо, онамо, сѣмо, тамо, тамъ (там). Przysłówek камо ‘dokąd, w którym kierunku’ (pytajny lub względny) funkcjonował w tekstach „literacko-artystycznych” oraz w zabytkach pisanych językiem „cerkiewno-książkowym” XI–XVIII w.¹⁴ W *Słowniku etymologicznym języka*

⁹ Д а н е в и ч, dz. cyt., s. 55.

¹⁰ Zob.: H. W. L u d o l f i, *Grammatica Russica*, Oxonii A. D. MDCXCVI. Editet by V. O. Unbegaun, Oxford 1959, s. 41. *Россійская Грамматика* Михайла Ломоносова. Печатана въ Санктпетербургѣ при Императорской Академіи Наукъ. 1755 года. Zentralantiquariat der Deutschen Demokratischen Republik, Leipzig 1972, s. 180.

¹¹ L u d o l f i, dz. cyt., s. 62.

¹² *Ein Russisches Handschriftliches Gesprächbuch Aus dem 17 Jahrhundert*, mit Kommentar von Hans Christian Sørensen, København 1962, s. 30.

¹³ Ф. И. Б у с л а е в, *Историческая грамматика русского языка*. Государственное учебно-педагогическое издательство Министерства просвещения РСФСР, Москва 1959, s. 156.

¹⁴ К о н е в е ц к и й, *Еще о некоторых русских местоименных наречиях*, s. 25;

rosyjskiego zaznaczono, iż wyraz *камо* „[...] сейчас только церк., русск.-цслав.”¹⁵. Język badanych tekstów zawiera dość skąpą dokumentację przysłówka *камо* ‘dokąd’ (wyraża pytanie): Мужик! камо идеши? БТ 215; Камо ты хочешь итти? Амф 475; Кто есте вы и камо грядете? Иос 279; Откуда и камо грядеши? Ю 171; О окаянный и оть потѣшенія лишенный человѣче! камо тя уподобляти? АЕ 255. Wyraz *камо* mógł być użyty również w funkcji łączącej: Рече господь: «ходяй во тьме не весть, камо грядет». А 235 (por.: А 86); Водимы духом противным, и сами не сведят, камо грядут. А 133 (А 243, КЛ 53).

Już w najstarszych zabytkach piśmiennictwa staroruskiego przysłówek *овамо* funkcjonował w połączeniu z innym przysłówkiem: *сѣмо* i *овамо*, *тамо* i *овамо*. Ze znaczeniem latywnym ‘tam, do tamtego miejsca’ *овамо* używany był częściej, niż z lokatywnym. W znaczeniu ‘tam, w tamtym miejscu’ *овамо* używany był do wieku XVI, zaś do wyrażenia kierunku przemieszczania, ‘tam, do tamtego miejsca’ do XVIII wieku¹⁶. Tylko w jednym tekście literackim w *Повести о куре и лисице (Оповідь о kogucie i lisie)* poświadczono zostało użycie omawianego przysłówka w zestawieniu z innym: *семо* i *овамо* ‘tu i tam’: И глядяше кур прекрасный *семо* и *овамо*, и не веды себе водворитися камо, зане един никогда не живяше и того ради сумнителен бяше. КЛ 63 (por.: КЛ 62).

Zdaniem A. Koniewieckiego przysłówek *онамо* był używany rzadko, jako archaizm, jeszcze w języku staroruskim. Funkcjonowanie jego ograniczało się przede wszystkim do zabytków „książkowych” i tylko sporadycznie przenikał do języka latopisów. Używany był w znaczeniu lokatywnym, ‘tam, w innym miejscu’ do XVIII wieku oraz w znaczeniu latywnym ‘tam, do onego miejsca’ do XVI w.¹⁷ (por. С, XII, 374). Jedyne zarejestrowany zapis pochodzi z tekstu pióra protopopa Awwakuma: Тамо зрим прах земных на высоту

por. też: t e n ż e, *Словообразование наречий*, s. 54; hasło *камо* (*камъ, каму*) w: *Словарь русского языка XI-XVII вв.* Издательство „Наука”. Выпуск 7 (К-Крагуяръ), Москва 1980, s. 49. W dalszej części pracy słownik ten jest zaznaczony literą „С”, cyfra rzymska oznacza kolejny tom, zaś arabska – stronę.

¹⁵ Ф. Ф а с м е р, *Этимологический словарь русского языка*, перевод с немецкого и дополнения О. Н. Трубачева, т. II (М – Муж), Издательство „Прогресс”, Москва 1967, s. 175.

¹⁶ Zob.: К о н е в е ц к и й, *Еще о некоторых русских местоименных наречиях*, s. 31-32, 37, t e n ż e, *Словообразование наречий*, s. 54; por.: С, XII, 221.

¹⁷ Т е н ж е, *Еще о некоторых русских местоименных наречиях*, s. 31; t e n ж е, *Словообразование наречий*, s. 54.

возметающ, онамо также человецы воставают, река же огненная потечет, огонь искусный коегожде дела искусит, и погнани будут вои небесными. А 228.

Do określenia miejsca, wyrażenia znaczenia lokatywnego oraz do określenia kierunku usytuowania przestrzennego, wyrażenia znaczenia latywnego w języku staroruskim używany był przysłówek *сѣмо*, który funkcjonował w utworach „cerkiewno-religijnych” oraz „literacko-artystycznych”. I tylko sporadycznie *сѣмо* pojawiał się w tekstach urzędowych. Jak już zaznaczono, dość często przysłówek ten występował w połączeniu z innymi: *сѣмо* i *сѣмо*, *сѣмо* i *тамо*, *сѣмо* i *онамо* oraz (częściej) *сѣмо* i *овамо*. Przysłówek ten funkcjonował w języku rosyjskim do początku wieku XVIII¹⁸. Większość zapisów przysłówka *сѣмо* ‘tu, do tego miejsca’ w języku analizowanych tekstów pochodzi z utworu *Юдифь* (*Judyta*) i tylko pojedyncze zapisy zostały odnotowane w innych tekstach literackich. Przykłady: Кто еси ты? И како сѣмо еси пришелъ? Ю 124; И мене Ванея связа и связана сѣмо приведе. Ю 161 (+ 10 zapisów); Но когоже тамо вижу, сѣмо грядуща? АЕ 246; [...] и въ скорыхъ числѣхъ сѣмо прибудуть. БТ 220; Она же указа ему 3 сундук и рече ему: «Вниде семо, да по времени спущу ты». КС 93.

W zależności od znaczenia czasownika przysłówek *тамо* w języku staroruskim był używany w znaczeniu latywnym ‘tam, do tamtego miejsca’ oraz lokatywnym ‘tam, w tamtym miejscu’. Zdaniem A. Koniewieckiego, użycie *тамо* w znaczeniu latywnym w rosyjskim języku literackim zanika w pierwszej połowie wieku XVIII, zaś w znaczeniu lokatywnym używany jest do końca XVIII stulecia. Poczynając od wieku XIII pojawia się forma *тамъ* obok *тамо*. I jeśli w XIV-XVII w. użycie *тамъ* jest „nieznaczące”, to od połowy XVII stulecia rozszerza się tak, aby pod koniec wieku XVIII stać się formą panującą, jedyną do wyrażania znaczenia ‘w tamtym miejscu’¹⁹. W historii języka rosyjskiego *тамо* mógł być użyty również w znaczeniu ‘potem’²⁰. Łączna liczba użycia *тамо* w języku badanych tekstów wynosi 79. Omawiany przysłówek używany był w znaczeniu miejsca ‘tam’: Душе, я же zde – временно, а я же тамо – вечно. А 127 (+ 29 zapisów); [...] дайте мнѣ вѣдомость, что тамо чините. БТ 234 (+ 3); [...] здѣ

¹⁸ Zob.: t e n ż e, *Еще о некоторых русских местоименных наречиях*, s. 27-28.

¹⁹ Tamże, s. 28-29.

²⁰ Zob.: t e n ż e, *Словообразование наречий*, s. 54.

дрожите знатно отъ стужи, но тамо учнете отъ тоски потѣти АЕ 260 (+ 2); Кто же тамо шумить? Ю 197 (+ 20); Тамо ему и лучшее время соня разсуждати. Иос 278 (+ 3); [...] она отъ Спаса убѣгомъ убѣжала въ Устюжскую волость въ верхней Троицкой приходъ и тамо многое время жила [...] 1 Устюг 1386; [...] тайно убѣгають въ верховскіе города и въ разные мѣста и тамо живутъ пѣнственнo жъ и зазорно [...] 2 Холм 490; [...] тамо и постричь въ монашескій чинъ. 2 Холм 515 (+ 1); да пришли гсдрь своих Ѡересец^н киндяшних оверлтев в простынънку лише тамо надет для времелни. Грамотки s. 51 (por.: КЛ 74). Teksty 2 Холм 515, 1 Устюг 1386 były pisane przez osoby duchowne. W suplice adresowanej do arcybiskupa chołmogorskiego i waŕskiego kapłan Wasilej Jewdokimow zwraca się z prośbą o wyrażenie zgody na wstąpienie do klasztoru Соловіеckiego (2 Холм 515). Tekst 1 Устюг 1386 został napisany przez kapłана zakonnego Warfołоміеja i wysłany do archimandryty Joasafa w Ustiuгу Wielkim. W piśmie tym poruszono sprawę zbiegłej niewiasty (por. też: 2 Холм 490). Tekst 73 (Грамотки, s. 51) został napisany przez S. Сауtkowa i adresowany do jego brata. Występujący w tej gramotce wulgaryzm nie pozwala zaliczyć tego tekstu do cerkiewszczyzny. Wyraz *тамо* w zdaniu łączyć się mógł z czasownikiem wyrażającym ruch, przemieszczanie się osoby: Се убо тамо она уже къ вамъ и грядеть. Ю 153 (+6); Се тамо его и приводятъ. БТ 231 (+ 1); Той нынѣ тамо идетъ. АЕ 255.

Formą powszechnie występującą w języku badanych tekstów był przysłówek *там*, który funkcjonował w różnych odmianach języka rosyjskiego drugiej połowy XVII stulecia, występował zarówno w tekstach literackich, jak i kancelaryjnych, urzędowych, korespondencji prywatnej. Liczba poświadczonych zapisów wynosi 88. Przysłówek *там* (*тамъ*) miał funkcję lokatywną, wyrażał miejsce 'там'. Przykłady: Венец тернов на главу ему там возложили, в земляной тюрьме и уморили. А 65; Как там братия наша, еще ли живы или все сожжены? А 239 (+ 36); И гуси тогда загоготали, и свиньи там завижжали, а мужики закричали, а детки их слышали и за мною погнались, с жердѣем и с ружѣем, и с со колием, и с собаками, с вопом и з свистом, бутта я у них хотела отца удавить, а мать утапить. КЛ 59-60; Кто тамъ такъ стучится? Амф 484 (+ 1); (zob.: БТ 234, 235; К 51, 93); а гдѣ положены и в которомъ мѣстѣ, на то была роспись въ скрыночкѣ, а тамъ было написано добрымъ слогомъ Иверск 947 (+ 9); И ты, батька мой изволь тамъ кому вино отдать, а на Москвѣ у того взять изволишь. Х 302

(+ 13); и мы чаемъ там же быть Грамотки s. 120 (+ 5). Пор.: 1 Устюг 1454, МДБП 228, Без s. 34, 35, 38, Б s. 40, 66, 91, Ист 107, 173, 238, 239, 242.

Przysłówki zakończone na *-то*, jak pisze A. Koniewiecki, już w języku staroruskim funkcjonowały zasadniczo jako archaizmy. Wyjątek stanowił tylko *тамо//тамъ*, który był używany w języku potocznym, żywym, tracąc w połowie XIX wieku znaczenie latywne²¹. W drugiej połowie XVII stulecia przysłówki zakończone na *-ато* zostały poświadczane przede wszystkim w tekstach pióra protopora Awwakuma oraz sztukach teatralnych, takich jak: *Амфитрион* (*Komedia Amfitrion*), *Баязет и Тамерлан* (*Komedia o Tamerlanie i Bajazecie*), *Жалостная комедия об Адаме и Евве* (*Komedia o Adamie i Ewie*), *Иосиф* (*Mala komedia o Józefie*), *Юдифь* (*Judyta*). Tłumaczenia tych sztuk przygotowano na potrzeby pierwszego teatru w Rosji, który miał ściśle dworski charakter i funkcjonował zaledwie kilka lat (1672-1676). W tłumaczeniu sztuk teatralnych pomagał Georg Giewner, tłumacz urzędu spraw zagranicznych (Посольский приказ). Prologi do tych sztuk pisano w Moskwie. Teatr w Moskwie, jak wiadomo, był założony przez pastora Gottfrieda Gregorii²². O języku tych tekstów N. Tichonrawow pisał: „Первые «комедии», разыгранные при дворѣ Алексѣя Михайловича, представляютъ буквальные, часто тяжелые переводы тѣхъ нѣмецкихъ піесъ, которыя въ Германіи XVII вѣка ходили подъ названіемъ «английскихъ трагедій и комедій»»²³. Tylko nieliczne zapisy omawianych przysłówek zostały poświadczane w *Повести о куре и лисице* (*Opowieść o kogucie i lisie*), *Повести о Карпе Сутулове* (*Opowieść o Karpie Sutulo-wie*) oraz niektórych tekstach urzędowych, gramotkach.

²¹ Т е н ѝ е, *Еще о некоторых русских местоименных наречиях*, s. 33.

²² Zob.: *Literatura rosyjska*, t. I, PWN, Warszawa 1970, s. 162-163.

²³ *Русскія драматическія произведенія 1672-1725 годовъ*. Собраны и объяснены Николаемъ Тихонравовымъ, t. I, С. -Петербургъ 1874, s. XX.

ŹRÓDŁA

- А – *Житие протопопа Аввакума им самим написанное и другие его сочинения*, под общей редакцией Н. К. Гудзия. Вступительная статья В. Е. Гусева, Государственное издательство художественной литературы, Москва 1960, s. 53-302.
- Азб – *Азбука о голом и небогатом человеке. – Русская демократическая сатира XVII века*, подготовка текстов, статья и комментарии Члена-корреспондента АН СССР В. П. Адриановой-Перетц, издание второе, дополненное, издательство „Наука”, Москва 1977, s. 26-29.
- АЕ – *Жалостная Комедія объ Адамѣ и Еввѣ. – Русскія драматическія произведенія 1672-1725 годовъ, собраны и объяснены Николаемъ Тихоновоымъ*, т. 1, Спб., 1874, s. 243-269.
- АЛЦ – *Акты Лодомской церкви Архангельской епархіи. – Русская Историческая Библиотека издаваемая Императорскою Археографическою Коммиссією, (РИБ) т. XXV, С. -Петербургъ 1908, (Акты Холмогорской и Устюжской епархіи, книга третья, въ приложеніи Акты Лодомской церкви. С. -Петербургъ 1908), s. 243-310.*
- Амф – *Амфитрионъ. Комедія. – Русскія драматическія произведенія...*, s. 424-506.
- Б – *Памятники русского народно-разговорного языка XVII столетия*. (Из фонда А. И. Безобразова), издание подготовили С. И. Котков, Н. И. Тарабасова, Издательство „Наука”, Москва 1965, s. 9-117.
- Без – *Переписка стольника А. И. Безобразова 1687 года*, Сообщилъ Чл. сор. А. А. Востоковъ, нояб. 24. 87 г.
- БТ – *Баязеть и Тамерланъ. – Русскія драматическія произведенія...*, с. 204-242.
- Влад – *Памятники деловой письменности XVII века. Владимирский край, издание подготовили С. И. Котков, Л. Ю. Астахина, Л. А. Владимирова, Н. П. Панкратова, под ред. С. И. Коткова, Издательство „Наука”, Москва 1984. Teksty: 14-15, 24-90, 92-104, 153-205, 214-224, 233-238, 241-246, 248, 250, 252-255, 256-323.*
- Грамотки – *Грамотки XVII – начала XVIII века*, издание подготовили Н. И. Тарабасова, Н. П. Панкратова, под ред. С. И. Коткова, Издательство „Наука”, Москва 1969. W pracy wykorzystano: *Указатель слов*, s. 328-378.
- ЕЕ – *Повесть о Ерше Ершовиче. – Русская демократическая сатира XVII века...*, s. 7-16.
- Иверск – *Акты Иверскаго Святоозерскаго монастыря (1582-1706) собранные о архимандритомъ Леонидомъ. – РИБ, т. V, Петербургъ 1878. Teksty: 14-405, 418-435 (s. 33-987, 1009-1071).*
- Ист – С. И. Котков, Н. П. Панкратова, *Источники по истории русского народно-разговорного языка XVII – начала XVIII века*. Издательство „Наука”, Москва 1964. Teksty: 1-15 (s. 19-26), 1-8

- (s. 63-68), 1-70 (s. 86-111), 71-80 (s. 112-116), 1-44 (s. 150-174), 1-52 (s. 182-202), 1-45 (s. 222-246).
- Иос – *Іосифъ. – Русскія драматическія произведенія...*, s. 270-295.
- К – *О Россіи въ царствованіе Алексѣя Михайловича. Сочиненіе Григорья Котошихина*, изданіе четвертое. С. -Петербургъ 1906, ed. by С. Н. van Schooneveld. The Hague 1969, s. 1-158.
- КЛ – *Повесть о куре и лисице. – Русская демократическая сатира XVII века...*, s. 58-84.
- КС – *Повесть о Карпе Сутулове. – Русская демократическая сатира XVII века...*, s. 90-94.
- КЧ – *Калязинская челобитная. – Русская демократическая сатира XVII века...*, s. 51-54.
- МДБП – *Московская деловая и бытовая письменность XVII века*, изданіе подготовили: С. И. Котков, А. С. Орешников, И. С. Филиппова, Издательство „Наука“, Москва 1968, s. 15-43, 68-124, 127-150, 152-158, 160-167, 168-175, 176-177, 179-180, 183-199, 200-231, 233-235, 277-290.
- Х – *Частная переписка князя Петра Ивановича Хованскаго, его семьи и родственниковъ*, сообщена Г. Лукьяновымъ. – Старина и Новизна, Историческій сборникъ, издаваемый при Обществѣ ревнителей русскаго историческаго просвещенія въ память Императора Александра III, книга X, Москва 1905, s. 294-462.
- Шем – *Повесть о Шемякинѣмъ суде. – Русская демократическая сатира XVII века...*, s. 17-25.
- Ю – *Іудифъ. – Русскія драматическія произведенія...*, s. 76-203.
- 1Устюг – *По Устюжской епархіи. Teksty LVIII-CCXCIV. – Акты Холмогорской и Устюжской епархій*, ч. 1, 1500-1699 гг. РИБ, т. XII, Санкт-Петербургъ 1890, s. 67-124.
- 1Холм – *По Холмогорской епархіи. Teksty XVIII-XXXIV. – Акты Холмогорской и Устюжской епархій*, ч. 1 1500-1699 гг. РИБ, т. XII, Санкт-Петербургъ 1890, s. 67-124.
- 2Устюг – *По Устюжской епархіи. Teksty XLVII-LXXIX. – Акты Холмогорской и Устюжской епархій*, ч. II, РИБ, т. XIV, С. -Петербургъ 1894, s. 971-1286.
- 2Холм – *По Холмогорской епархіи. Teksty CLXVI-CCVI; CCCLVI-CCCLXXXII. Акты Холмогорской и Устюжской епархій*, ч. II, РИБ, т. XIV, С. -Петербургъ 1894, s. 405-520, 761-797.
- 3Устюг – *Акты по Устюжской епархіи. Teksty 201-251. – РИБ, т. XXV, С. -Петербургъ 1908, s. 260-346.*
- 3Холм – *Акты Холмогорской епархіи. Переписныя книги часовенъ въ Важскомъ уѣздѣ и въ Устьянскихъ сохахъ*, марта 20 – іюня 29, 1692 г. – РИБ, т. XXV, С. -Петербургъ 1908, s. 347-762.

МЕСТОИМЕННЫЕ НАРЕЧИЯ С СУФ. *-АМО
В РУССКОМ ЯЗЫКЕ ВТОРОЙ ПОЛОВИНЫ XVII ВЕКА

Р е з ю м е

В статье предпринята попытка определения значения и употребления наречий на *-амо в русском языке второй половины XVII века. Наречия *камо*, *овамо*, *онамо*, *сѣмо*, *тамо*, *тамъ* (*там*) зафиксированы в сочинениях протопопа Аввакума, в пьесах (*Амфитрион*, *Баязет и Тамерлан*, *Жалостная Комедия об Адаме и Евве*, *Иосиф*, *Юдифь*), в *Повести о Карпе Сугулове*, *Повести о куле и лисице* и лишь в некоторых грамотках.

Пересказал Роман Левински